

_____ אי:

_____ הכיתה אי:

עליית המתיוונים בתמיכת השלטון הנכרי

א. קראו את הקטע הבא מתוך ספר מקבים א', פרק א', פסוק מ"א ואילך:

"המלך אנטיוכוס הרביעי כתב לכל ארצות ממלכתו שכל תושביה יהיו לעם אחד ויעזבו איש איש את חוקיו. כל העמים קיבלו את דבר המלך, וגם רבים מישראל נאותו [הסכימו] לעבוד לו, זבחו לאילים וחיללו את השבת. אז שלח המלך ספרים ביד מלאכים [שליחים] לירושלים ולערי יהודה ללכת אחרי חוקים זרים לארץ, להשבית עולות, זבח ונסך בבית המקדש, לחלל שבתות וחגים... להשחית התורה ולשנות החוקים, ומי שלא יעשה כדבר המלך יומת. כדברים האלה כתב לכל מלכותו, הפקיד [מינה] פקידים להשגיח על כל העם, ויציו על כל ערי יהודה כי יזבחו בכל עיר..."

עיר..."

היסטוריה

02/02

שאלות

1. בקטע מסופר על גזרות שגזר אנטיוכוס הרביעי על היהודים ועל עמים אחרים שכבש. באיזה תחום היו הגזרות האלה? הסבירו את תשובתכם.

01__

2. אילו אמצעים נקט אנטיוכוס כדי שהגזרות יקוימו?

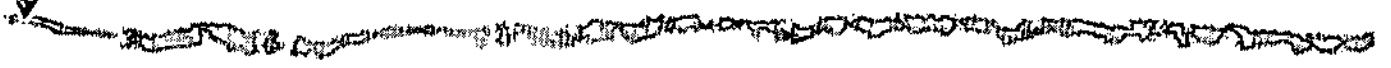
02__

3. מה רצה אנטיוכוס הרביעי להשיג באמצעות הגזרות?

03__

4. גם אנטיוכוס השלישי, אביו של אנטיוכוס הרביעי, היה כובש ביהודה. אך הוא לא גזר גזרות על היהודים, אלא התייחס אליהם יפה. שערו: מה יכלו להיות הגורמים להבדל ביחסם של שני המלכים אל היהודים?

04__

ב. ספר מקבים ב' נכתב על ידי יהודי מן הגולה, ואילו ספר מקבים א' נכתב על ידי יהודי בארץ ישראל.

בספר מקבים ב', פרק ד', החל בפסוק ז', כתוב:

"ואחרי מות סלאוקוס, כאשר קבל את המלכות אנטיוכוס המכונה אפיפנס, חמד [רצה] יאסון אחי חניו את הכהונה הגדולה. לכן הבטיח למלך שלוש מאות ושישים ככר ושמונים ככר [שוחד] מהכנסה אחרת. ומלבד אלה הבטיח לשלם עוד מאה וחמישים אם יורשה להקים בכוחו בית מערומים [מקום למשחקי ספורט] ולרשום את תושבי ירושלים לאנטיוכיים. וכאשר נאות [הסכים] המלך והוא [יאסון] נטל [לקח] את השלטון, מיהר לכופף את בני עמו למידות היוונים, הוא ביטל את החוקים הקיימים הנוחים ליהודים... הפר את המשטר החוקי בעיר ויחדש מנהגים מנוגדים לתורה אשר ניתנו מאת המלך... כי בשמחה בנה תחת המצודה עצמה בית מערומים [שם שיחקו הצעירים משחקי ספורט]."

שאלות

1. שני הקטעים שקראתם מתארים כיצד הוכרחו היהודים ללכת אחרי חוקים זרים לתורה. כתבו מה מתואר בכל אחד מן הקטעים.

היסטוריה

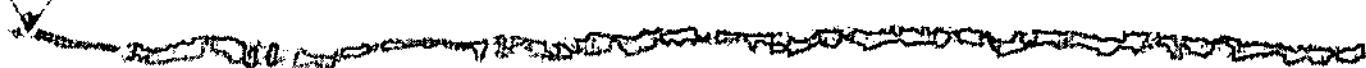
02/02

2. במה שונה המצב המתואר בספר מקבים א' לעומת המצב המתואר
בספר מקבים ב'?

3. כיצד הגיע יאסון להיות כוהן גדול?

4. כתבו על מעשים אחדים של יאסון, המעידים על כך שהיה מתייוון.

5. בספר מקבים ב' נאמר על הכוהן הגדול יאסון כי "זאת הייתה הדרגה
הגבוהה ביותר של ההתייוונות וההתקרבות אל משפטי הנכרים".
מהי דרגת התייוונות גבוהה ומהי דרגת התייוונות פחות גבוהה?
הביאו דוגמות.

היסטוריה

02/02

6. מה ההבדל בין יווני לבין מתייוון?

10__

7. בספר מקבים ב', פרק ד', החל בפסוק י"ח, כתוב:

"כשנערך משחק בצור והמלך היה נוכח שם שלח יאסון המתועב
אנטיוכים [יהודים מתייוונים] מירושלים להסתכל במשחקים ולהביא
שלוש מאות דרכמוני כסף לקרבן הרקלס [אל יווני]. המביאים דרשו
כי לא ישתמשו בהם לקרבן כי לא יאה [לעשות כן] אלא להוציא את
הכסף לצורך אחר..."

בקטע מתוארים מעשים המבטאים דרגות שונות של התייוונות.

א. מהו המעשה שמבטא התייוונות בדרגה גבוהה?

11__

ב. מהו המעשה שמבטא התייוונות בדרגה פחות גבוהה?

12__

היסטוריה

02/02

ג. מחבר ספר מקבים מתאר בקטע מקרה מסוים וגם מביע את דעתו. כתבו אילו מילים מתארות את המקרה ואילו מילים מביעות דעה.

8. אנו יודעים שהתייוונות הייתה גם אצל עמים אחרים. לדוגמה, המצרים העמידו במקדשיהם דמויות של מלכים תלמיים כאילו היו אלים מצרים. אך אצל היהודים הייתה התנגדות רבה יותר להתייוונות מאשר אצל עמים אחרים. מהן, לדעתכם, הסיבות לכך?

9. בישראל של ימינו יש אנשים הנותנים לחנויות שלהם שמות בשפה האנגלית, כמו: "דיזנגוף סנטר", "בונדי שופ" ועוד. אנשים אחדים טוענים שמעשה זה דומה למעשה המתיוונים בעבר.

א. מדוע, להערכתכם, רואים אנשים במעשה זה משום התייוונות?

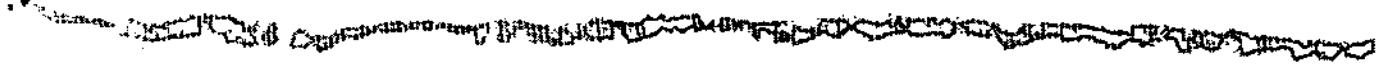

היסטוריה

02/02

ב. האם גם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דעתכם.

16

02/02

עליית המתיוונים בתמיכת השלטון הנכרי

תוכן המשימה

המשימה עוסקת במושג "התייונות" - הן במונח הרחב, והן במונח הצר - ובתופעות דמויות התייונות בתקופות שונות. התלמידים נדרשים להשוות מקורות, להעלות השערות ולנקוט עמדה כלפי תופעות חברתיות ותרבותיות המתוארות בקטעים השונים.

מפתח תשובות

פריט: 01
שאלה: 1.א.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

הגזרות היו בתחום הדתי, אך ניתן לקבל כתשובה חלקית גם תחום מדיני כיוון שלא הייתה או הפרדה. דוגמות לתשובות: "הגזרות היו בתחום הדתי, כל עם עוזב את אמונתו ומקשיב למלך". - 2
- "הגזרות האלה היו בתחום ההתייונות". - 1

מפתח ציונים:

תשובה המציינת את התחום הדתי וכוללת דוגמות - 2
תשובה חלקית המציינת רק שם התחום בלי הסבר - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 02
שאלה: 2.א.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

האמצעים שנקטו אנטיכוס היו: א. איום במוות. ב. השגחה באמצעות פקידים. דוגמות לתשובות: "שלח שליחים לכל הארצות עם ספרי חוקים של ארצות זרות, ושכל פעם יבצע את כל החוקים האלו". - 2
- "האמצעים היו: א. שאם מישהו לא מקיים הוא יומת. ב. ושם פקידים להשגיח על כל העם שהגזרות יקוימו". - 2

02/02

מפתח ציונים:

- תשובה הגיונית ומנומקת הכוללת אחד האמצעים או שניהם - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

- פריט: 03
שאלה: א.3.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

- השגת שליטה באמצעות הגזרות.
דוגמות לתשובות: "אנטייכוס רצה להיות מלך לשלוט על כל הארצות ושיהיו לו חוקים משלו שכולם יקיימו אותם". - 2
- "אנטייכוס הרביעי רצה להשיג באמצעות הגזרות שכל תושביה יהיו לעם אחר עם אותם חוקים ודת". - 2
- "הוא רצה לשכנע את העם היהודי להאמין בדת היוונים". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה מנומקת ומפורטת כמו בדוגמה - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

- פריט: 04
שאלה: א.4.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

- כל השערה הגיונית שעשויה להסביר את ההבדל כיחסם של שני המלכים.
דוגמות לתשובות: "אנטייכוס השלישי לא רצה לגרום לעם לשנוא אותו ולמרוד בו ולכן לא נהג בהם בחזקה. לעומתו, אנטייכוס הרביעי זלזל ברעת אביו, והחליט להיות השולט בכל ארצות העולם ושכולם יזכו לאל אחד". - 2
- "הגורמים יכלו להיות: א. אופיים היה מאוד שונה ולשניהם היו מחשבות שונות. ב. אנטייכוס הרביעי

02/02

רצה לשלוט בכול, ואנטיוכוס השלישי הסתפק במה שיש לו". - 2
- "אולי משהו השפיע על אנטיוכוס הרביעי, אולי היה לו אופי אחר". - 1

מפתח ציונים:

תשובה הגיונית ומפורטת - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

פריט: 05

שאלה: 1.כ.

דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

תיאור הכולל את הרעיונות העיקריים בשני הקטעים.

דוגמות לתשובות: "בקטע הראשון המלך הוא אנטיוכוס ה-4, המלך היה רע מאוד ולא התייחס אליהם טוב ואמר להם לעבוד אלילים ולחלל את השבת ולהשבית עולות, לחלל שבתות וחגים להשחית את התורה ולשנות את החוקים.

בקטע השני יאסון, שהיה הכהן הגדול, אמר לשנות את הכול, את כל החוקים שליהודים נוח לחיות בהם. הוא הקים משחקי ספורט שישחקו הצעירים". - 2

- "בקטע הראשון מסופר איך אנטיוכוס גזר על היהודים כדי להכריח אותם ללכת לפי החוקים של היוונים, ובקטע השני מסופר על יאסון שהיה מתייוון". - 1

מפתח ציונים:

תיאור ממצה - 2

תיאור חלקי - 1

אחר, לא ענה - 0

02/02

פריט: 06
שאלה: ב.2.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

מתן תשובה המעמידה את שני הקטעים בהקבלה או בניגוד. כמו: גזרות לעומת שוחד, מלך זר לעומת יהודי מתיוון וכדומה.

- דוגמות לתשובות: "המצב המתואר בספר מקבים א' שונה ב: א. בספר מקבים א' מסופר שהמלך אנטיוכוס עשה חיים קשים ליהודים, ובספר מקבים ב' מסופר שיאסון עשה חיים קשים ליהודים. ב. בספר מקבים מסופר על האמצעים שנקט אנטיוכוס, ובספר מקבים ב' לא מתוארים האמצעים אלא רק המעשים". - 2
- "המצב לא שונה בכלל כי במקבים א' אנטיוכוס הרביעי רצה שהעם יעבוד לאילילים שלו, ובמקבים ב' מסופר שיאסון רוצה שהעם יעבוד לאילילים יוונים". - 2
- "שבמקבים א' גזרו גזרות על בני ישראל, ושבמקבים ב' לא גזרו גזרות על בני ישראל". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה מפורטת - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 07
שאלה: ב.3.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

"כאמצעות שוחד"

- דוגמות לתשובות: "יאסון הגיע להיות כוהן גדול מפני שהיה מוכן לשלם כסף 360 כיכר, שמונים כיכר שוחד, והוא שילם עוד 150 כיכר עם הירושה (לבנות מגרשי ספורט)". - 2
- "הוא הבטיח למלך כסף. הוא נתן כסף בשביל מגרשי ספורט". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה מפורטת - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

02/02

פריט: 08
שאלה: 4.ב.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

- תיאור של מעשי יאסון המפורטים בקטע.
דוגמות לתשובות: "יאסון היה מתייוון כי הוא הלך אחרי אלילים וכנה בית מערומים". - 2
- "המעשים הם: הוא לבש בגדים שלהם, דיבר בשפה שלהם והתחיל להאמין לפסלים,
אכל אוכל שלהם". - 2
- "הוא כפה על עמו להתפלל לאל היווני ולמצות היווניות. הוא ביטל את כל החוקים,
ורשם חוקים חדשים". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה מפורטת וכוללת דוגמות - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 09
שאלה: 5.ב.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

- דרגת התייוונות גבוהה - מעבר על חוקי דת חשובים, כגון: עבודת אלילים. דרגה נמוכה יותר - אימוץ של
סממנים ומנהגים שאינם עומדים בניגוד לחוקי הדת.
דוגמה לתשובה: "הדרגה הגבוהה הייתה שהעם יתפלל לאלילים ויזבח זבחים. הדרגה הפחות גבוהה הייתה
שהעם יאכל מאכלים זרים, ילבש לבושים זרים, כסף זר ושפה זרה". - 2

מפתח ציונים:

- תשובה המצביעה על ההברל המרכזי - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

02/02

פריט: 10
שאלה: ב.6.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

בן לעם היווני לעומת בן עם אחר שרוצה להידמות במנהגים וכמעשים ליווני.
דוגמות לתשובות: "יווני הוא שאדם מילדותו יוני, ומתייוון זה אדם שרוצה לעבור לאילים אחרים ולהיות יוני".
- "יווני מאז שהוא נולד עובד אל אחד, ומתייוון משתנה תוך כדי זמן רב ומשנה זאת אבל לפני עבר אלוהים אחר". - 1

מפתח ציונים:

תשובה מנוסחת היטב ומבהירה את ההבדל - 2
תשובה חלקית או מעורפלת - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 11
שאלה: ב.7.א.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

העלאת קרבן לאל יוני ומשחק כמשחקים יוניים.
דוגמות לתשובות: "להסתכל על המשחקים ולהביא 300 כסף לקרבן להרקולס שהוא אל יוני". - 2
- "מעשה יאסון מבטא התייונות בדרגה גבוהה". - 1

מפתח ציונים:

תשובה המפרטת את מעשי התייונות המתוארים בקטע - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

02/02

פריט: 12
שאלה: כ.7.ב.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

- צפייה במשחקים אך התנגדות לשימוש בכסף להעלאת קרבן.
דוגמות לתשובות: "המעשה הוא להוציא כסף לדברים אחרים ולא לאל יוני". - 2
- "אנשים אחרים אמרו שצריך להוציא את הכסף לצורך אחר". - 1
- "להסתכל על המשחקים". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה מלאה - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 13
שאלה: כ.7.ג.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

- מילים של הבעות דעה: מתועב, לא יאה, לעומת מילים כמו: מלך, שלוש מאות דרכמון, כסף וכדומה.
דוגמות לתשובות: "כשאמר הסופר 'אסון המתועב', זו דעה, ושיאסון היה כמשחק - זו עובדה". - 2
"המלך היה נוכח - יאסון המתועב". - 1

מפתח ציונים:

- תשובה מלאה ומפורטת - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

02/02

פריט: 14
שאלה: ב.8.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

אצל היהודים אמונה כאל אחד לעומת עמים אחרים שהאמינו באלים רבים. דת מונותאיסטית לעומת דתות פוליתאיסטיות.

דוגמות לתשובות: "בגלל שלעמים אחרים היו פסלים ולא היה כל כך משנה להם סוגי הפסל, וליהודים היה

ה' שלא נראה ולא נשמע והם התנגדו לפסל שרואים". - 2

- "לדעתי הסיבות לכך הן: א. אמונתם של היהודים אל ה' הייתה חשובה להם מאוד. ב. היהודים לא

האמינו באלים אחרים ג. הם רצו להיות יהודים ולהישאר עם". - 1

מפתח ציונים:

תשובה המבדילה בין אמונה באל אחד לעומת אמונה באלים רבים - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

פריט: 15
שאלה: ב.9.א.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

כל נימוק רלוונטי מנוסח היטב.

דוגמות לתשובות: "אנשים רואים כמעשה זה מעשה התיוונות משום שהם משתמשים בשמות שלא שייכים

לנו אלא לאנשים ודתות אחרות". - 2

- "מפני שהאנשים היהודים מפסיקים להיות יהודים והופכים לאמריקנים". - 2

- "כי כאלו אנחנו גונבים את השם מהשפה האנגלית". - 1

מפתח ציונים:

תשובה רלוונטית ומנוסחת היטב - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

02/02

פריט: 16
שאלה: ב.9.ב.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

הבעת דעה מנומקת היטב בעד או נגד, שימוש במילים לועזיות.
דוגמות לתשובות: "לא, כי אין לזה קשר והתייוונות זה בתחום דתי, ולשים בחנויות שמות בשפה האנגלית זה

תחום אחר." - 2

- "לא מסכים כי אנשים חושבים שאלה שמות יותר מחאימים. אנחנו מייבאים מארצות אחרות וזה לא

נחשב להתייוונות, אז למה שם של חנות ייחשב לזה." - 2

- "לא, כי האנשים לא יודעים דבר על התייוונות. הם רוצים לפרסם ולא יודעים מה הקשר בין מתייוונים

ליהודים." - 1

מפתח ציונים:

תשובה מפורטת ומנומקת - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

